На основі отриманих результатів сформульовано низку рекомендацій щодо модернізації змісту освітніх програм: впровадження курсів зі штучного інтелекту, цифрового сторітелінгу, аналітики даних та управління мультимедійним контентом; активне залучення фахівців-практиків; розвиток програм безперервного навчання для викладачів. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності випускників на глобальному ринку праці та забезпечить їхню готовність до ефективної роботи в умовах динамічних змін інформаційного середовища.

Ключові слова: *вища освіта, журналістська освіта, навчальна програма, штучний інтелект, цифрова трансформація, ринок праці, медіаіндустрія, професійні компетентності.*

УДК 378.14
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.105.21

Хоркін Д. М., Мельник К. Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті доводиться, що сучасна система вищої освіти вимагає від викладача не лише глибоких фахових знань, а й високого рівня комунікативної компетентності. З метою визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО у контексті застосування інноваційних освітніх технологій здійснено аналіз змісту та сутнісних характеристик поняття «педагогічні умови». Актуалізована тенденція до розуміння педагогічних умов не лише як сукупності організаційних факторів, а й як інтегративного середовища, що формує простір для цілеспрямованої професійної діяльності. В межах дослідження обґрунтовано низку педагогічних умов, що забезпечують підвищення ефективності формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів. З-поміж них: проектування персоналізованого інтерактивного освітнього середовища, орієнтованого на індивідуальні освітні потреби студентів, що забезпечує гнучкість освітнього процесу, сприяє активній включеності здобувачів освіти до комунікативної діяльності, створює умови для їх самореалізації та розвитку ініціативності у цифровому середовищі; моделювання професійно орієнтованих комунікативних ситуацій, які максимально наближені до реальних умов педагогічної діяльності, дозволяють студентам набувати необхідного досвіду міжособистісної взаємодії, розвивати вміння грамотно формулювати педагогічні повідомлення, аргументовано вести професійний діалог, працювати в команді, що є важливою складовою сучасної освітньої практики; забезпечення умов для розвитку рефлексивної діяльності, яка формує у студентів здатність до критичного осмислення власної професійної поведінки, сприяє самоспостереженню, самооцінці та самокорекції у процесі педагогічного спілкування, розвиває навички аналізу комунікативних ситуацій та прийняття ефективних рішень у професійному контексті.

Ключові слова: *заклад вищої освіти, майбутній викладач, комунікативна компетентність, педагогічні умови, інноваційні технології.*

У сучасному освітньому просторі особливої значущості набуває проблема формування професійної комунікативної компетентності викладача вищої школи. Зміни в суспільстві, цифровізація освіти, нові виклики академічної мобільності та дистанційного навчання зумовлюють потребу у викладачах, здатних не тільки передавати знання, а й створювати відкритий, продуктивний діалог зі студентами, колегами та академічним співтовариством та ефективно комунікувати в умовах інформаційного середовища. Комунікативна компетентність стає не лише фаховою вимогою, а й ключовою характеристикою професіоналізму педагога.

Водночас, інноваційні освітні технології – такі як цифрові платформи, віртуальні навчальні середовища, інтерактивні методи – відкривають нові можливості для розвитку навичок професійної взаємодії. Але ефективне впровадження цих технологій у освітній процес потребує науково обґрунтованих педагогічних рішень та цілеспрямованої підготовки майбутніх викладачів.

Наразі у педагогічній науці спостерігається нестача комплексних досліджень, що поєднують проблеми комунікативної компетентності та використання сучасних освітніх технологій, що підсилює наукову та практичну значущість вивчення умов, за яких підготовка майбутніх викладачів ЗВО до професійної комунікації буде справді результативною.

У сучасному науковому дискурсі спостерігається зростаючий інтерес вітчизняних дослідників до проблематики визначення ефективних умов формування комунікативної компетентності фахівців в умовах трансформації освітнього простору. Значну увагу приділено вивченню теоретичних та практичних аспектів професійної підготовки майбутніх педагогів у контексті цифровізації суспільства та викликів сучасної освіти у цілому, і специфіці формування комунікативної компетентності зокрема.

Так, Л. Петренко, О. Кучерявий та О. Лавріненко аналізують концептуальні підходи до формування професійної готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до діяльності в умовах цифрового середовища [10].

Л. Машкіна акцентує увагу на теоретичному обґрунтуванні інноваційної професійної підготовки майбутніх педагогів, що враховує сучасні тенденції в освіті та потреби ринку праці [7].

Проблему особистісних факторів розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів глибоко досліджував О. Низовець [9].

С. Мусатов зосередився на розкритті психологічних витоків та специфіки педагогічної комунікації як важливої складової ефективного освітнього процесу [8].

Питання розвитку комунікативних умінь та навичок як ключового елемента професійної майстерності педагога висвітлюються у працях П. Кліша та А. Хом'яка [4].

Особливості формування комунікативної компетентності у майбутніх викладачів технічних дисциплін детально розглядає Т. Калініченко, зосереджуючи увагу на специфіці галузі та потребах в інтеграції професійного та комунікативного компонентів підготовки [5].

Метою статті є обґрунтування та визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування професійної комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти з використанням інноваційних освітніх технологій.

У процесі дослідження використовувався комплекс теоретичних методів, які забезпечили всебічне вивчення проблеми визначення педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах використання інноваційних технологій. Зокрема: аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, методики професійного навчання, що дало можливість визначити сутність категорії «педагогічні умови», з'ясувати її основні характеристики; систематизація та узагальнення наукових джерел, що дозволило розглянути сучасні наукові підходи до обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів засобами інноваційних технологій.

Застосування зазначених методів дало змогу забезпечити цілісне теоретичне осмислення досліджуваної проблематики, виявити суперечності та труднощі, а також обґрунтувати необхідність створення відповідних педагогічних умов для ефективного формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО.

З метою визначення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО за умов використання інноваційних освітніх технологій, необхідно здійснити ґрунтовний аналіз змісту та сутності поняття «педагогічні умови».

В. Манько розглядає педагогічні умови як взаємозалежну сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів, які забезпечують ефективність освітнього процесу та відповідають критеріям оптимальності, що мають психолого-педагогічне підґрунтя [6].

Згідно зі словарем-довідником О. Семенової, поняття «педагогічні умови» трактується як сукупність обставин, що безпосередньо впливають на успішність цілісного та продуктивного педагогічного процесу професійної підготовки. Цей вплив, як зазначається, опосередкований активною діяльністю як окремих осіб, так і груп [13 , с. 243].

І. Зязюн та О. Пєхота визначають педагогічні умови як цілісну систему методів, форм організації, матеріального забезпечення реальних або спеціально створених ситуацій, які необхідні для реалізації конкретних педагогічних завдань [11].

Є. Хриков, у свою чергу, виокремлює ряд суттєвих ознак педагогічних умов, серед яких: практична та нормативна орієнтація освітнього процесу, спрямованість на підвищення ефективності педагогічної діяльності, відповідність основним педагогічним закономірностям і принципам, інтеграція емпіричних та теоретичних підходів до їх обґрунтування, наукова новизна локальний рівень їх застосування, на відміну від універсальних закономірностей та принципів [14, с. 15]. Такий підхід акцентує на складності побудови педагогічних умов як системи, яка не гарантує результату, але створює передумови для його досягнення.

Відтак, незважаючи на розбіжності у формулюваннях, більшість дослідників сходяться на тому, що педагогічні умови є необхідною складовою ефективного освітнього процесу, особливо в контексті професійної підготовки майбутніх викладачів. В проаналізованих дослідженнях простежується тенденція до розуміння педагогічних умов не лише як сукупності організаційних факторів, а як інтегративного середовища, що формує простір для цілеспрямованої професійної діяльності. Особливої актуальності це набуває в контексті впровадження інноваційних технологій, що змінюють форми комунікації, методи навчання та підходи до професійної взаємодії в системі вищої освіти.

У процесі визначення педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищого освіти було взято до уваги ряд підходів, які, хоч і розроблені в контексті підготовки фахівців інших професійних галузей, мають високий потенціал для адаптації та застосування у сфері вищої педагогічної освіти.

Так, досвід К. Галацина щодо формування комунікативної культури студентів-інженерів дозволяє виокремити педагогічні умови, застосування яких є ймовірно ефективним для підготовки майбутніх викладачів. До таких умов належать: цілеспрямована організація навчального процесу на засадах діалогу та співпраці; оновлення змісту освіти через створення емоційно-сприятливої середовища; інтерактивні методи навчання, що сприяють розвитку комунікативних навичок та соціальної активності; а також цілеспрямоване педагогічне управління процесом формування комунікативної культури [1, с. 27].

Комплекс педагогічних умов, запропонованих Н. Христич та О. Скляренко в контексті підготовки вчителів іноземних мов, містить елементи, які з високою ймовірністю можуть бути ефективно адаптовані до професійної підготовки викладачів ЗВО. Це, зокрема, підвищення обізнаності щодо структури компетентностей, розвиток ціннісних орієнтацій, стимулювання саморозвитку, а також впровадження інтерактивного навчання як механізму розвитку міжособистісного спілкування [15, с. 247–248].

У роботі Д. Годлевської представлено соціально-педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності, акцент у яких зроблено на особистісному підході, мотиваційному аспекті взаємодії, відповідності освітнього контенту сучасним вимогам до професійної діяльності викладача [2, с. 13]. Урахування цих положень дозволяє з високим рівнем ймовірності прогнозувати їх ефективність у створенні сприятливого освітнього середовища для розвитку комунікативних умінь у майбутніх педагогів.

Також суттєвий потенціал для реалізації у контексті педагогічної підготовки має модель формування комунікативної компетентності, запропонована Є. Проворовою [12, с. 14]. Її підхід базується на створенні спеціально організованих умов для глибокого осмислення природи педагогічної комунікації. Такий підхід дозволяє майбутнім викладачам не лише усвідомити значущість комунікації, а й сформувати мотивацію до її активного удосконалення, що, на нашу думку, має значний практичний потенціал.

Особливої уваги заслуговують також висновки І. Клак, яка наголошує на ефективності особистісного спілкування у педагогічній взаємодії. Визначені вченою характеристики такого типу взаємодії – суб’єктивно-смисловий характер, активація мотивацій, співпраця в прийнятті рішень, розвиток цілепокладання та емпатійного розуміння – є надзвичайно важливими для формування комунікативної компетентності викладача і можуть бути результативно використані в межах педагогічного процесу ЗВО [3].

Таким чином, аналіз педагогічних підходів, запропонованих різними науковцями, дає підстави вважати їх потенційно дієвими для формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Імовірність їхнього успішного застосування обумовлюється спільними теоретико-методологічними засадами, універсальністю окремих підходів та здатністю цих умов до адаптації під сучасні вимоги педагогічної діяльності у вищій школі.

Результати проведеного аналізу дали змогу окреслити сукупність педагогічних умов, необхідних для ефективного формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО за умови впровадження інноваційних освітніх технологій.

Проектування персоналізованого інтерактивного освітнього середовища з метою забезпечення активної включеності (залученості) суб’єктів навчання до процесу формування комунікативної компетентності.

Визначена педагогічна умова передбачає створення такого освітнього середовища, яке б враховувало індивідуальні особливості, потреби та рівень підготовки кожного студента, забезпечуючи при цьому активну залученість (створення умов, за яких студенти не просто споживають знання, а стають активними учасниками комунікаційного процесу (обговорення, проекти, рефлексія) до освітнього процесу.

Значущою для нас при обґрунтуванні даної педагогічної умови виявилася позиція О. Ярошинської, яка наголошує, що в умовах проєктування середовищної взаємодії професійна освіта набуває функцій багатогранного інструменту, який цілеспрямовано впливає на регулювання соціальних та культурних процесів. Однією з провідних ідей культуротворчого потенціалу освіти дослідниця вважає принцип «співбуттєвості», що виражає внутрішню сутність освіти та забезпечує індивідуалізацію особистісного розвитку кожного індивіда [16, с. 417]. На переконання О. Ярошинської, реалізація принципу співбуттєвості вимагає залучення всіх учасників освітнього процесу до проектування освітнього середовища та розробки стратегії освітньої взаємодії, що враховує їхні потреби, потенціал та особистісні характеристики [16, с. 418].

Актуальність вивчення феномену залучення («включеності») зумовлена його суттєвим впливом на успішність студентів в освітньому середовищі та на загальний рівень якості вищої освіти. У працях зарубіжних вчених, зокрема П. З. Д. Чена, Р. Гонья та Г. Куха, підкреслюється, що ступінь залученості студентів прямо пов’язаний із низкою важливих факторів, серед яких – академічна успішність, задоволення від навчання та рівень наполегливості у досягненні цілей [17].

К. Краузе трактує «включеність» як міру докладених студентами зусиль у рамках освітньої діяльності, яка має чітко визначені цілі та спрямована на досягнення позитивних результатів [18].

У науковій літературі поняття «включеність» здебільшого розглядається як метакатегорія, що інтегрує низку основних складових. До таких належать: когнітивний компонент (увага, пам’ять, мисленнєва активність), мотиваційний компонент (внутрішні і зовнішні стимули до навчання), поведінковий аспект (зусилля, наполегливість, участь у навчальній діяльності), а також соціально-поведінковий і когнітивно-поведінковий компоненти, які передбачають використання стратегій саморегулювання процесом [17; 18].

Моделювання професійно орієнтованих комунікативних ситуацій, які дозволять студентам здобути досвід управління процесами спілкування, сприятимуть формуванню здатності прогнозувати результати комунікативних дій, адаптувати стратегії взаємодії до специфічних умов освітнього процесу.

Пояснимо визначену педагогічну умову. Моделювання професійно орієнтованих комунікативних ситуацій є однією з ключових педагогічних умов, що забезпечує ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Цей підхід ґрунтується на створенні навчального середовища, максимально наближеного до реальних умов професійної діяльності, що дозволяє

студентам не лише теоретично опановувати знання про комунікацію, а й набувати практичний досвід її здійснення.

Основна цінність цієї умови полягає в тому, що моделювання дозволяє студентам:

– тренувати навички управління комунікаційними процесами, реагуючи на різні соціально-педагогічні ситуації;

– формувати здатність до прогнозування результатів власної комунікативної поведінки, що є ознакою зрілої професійної рефлексії;

– адаптувати стратегії взаємодії відповідно до контексту, враховуючи зміну позицій, цілей партнерів по спілкуванню тощо.

Крім того, застосування моделювання сприяє розвитку критичного мислення, емпатії, толерантності, уміння слухати та переконувати, що є невід'ємними складовими професійного спілкування викладача. Така форма організації навчання стимулює особистісну залученість, підвищує мотивацію до самонавчання та сприяє формуванню гнучких комунікативних стратегій.

Забезпечення умов для розвитку рефлексивної діяльності в освітньому процесі, що сприяє усвідомленню та вдосконаленню майбутніми викладачами власних комунікативних стратегій через аналіз педагогічної взаємодії, самооцінку мовленнєвої діяльності та корекцію професійного спілкування.

Розвиток рефлексивної діяльності у майбутніх викладачів є важливою передумовою формування комунікативної компетентності, оскільки саме здатність до осмислення власної професійної взаємодії, аналізу мовленнєвих дій та їх корекції дозволяє удосконалювати індивідуальний стиль педагогічного спілкування. Рефлексія сприяє глибшому розумінню змісту та результатів комунікації, підвищенню відповідальності за власне мовленнєву поведінку та критичному ставленню до освітніх ситуацій.

Така педагогічна умова передбачає створення в освітньому середовищі інструментів і практик, які активізують рефлексивні процеси у студентів, зокрема: аналіз та обговорення ситуацій педагогічної взаємодії (обговорення кейсів); ведення щоденників рефлексії, де студенти фіксують свої комунікативні успіхи, труднощі та шляхи їх подолання; організацію самоспостереження та самооцінки мовленнєвої діяльності; проведення взаємооцінювання з елементами конструктивного зворотного зв'язку; використання спеціальних вправ та методик, спрямованих на розвиток усвідомленості та самоконтролю в процесі спілкування.

Забезпечення умов для розвитку рефлексивної діяльності створює підґрунтя для цілеспрямованого вдосконалення комунікативних стратегій майбутніх викладачів, що дозволяє їм адаптувати власне мовленнєву поведінку до змінних умов освітнього процесу, а також формує потребу в постійному професійному саморозвитку.

Висновки. У сучасних умовах цифрової трансформації освіти проблема формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів набуває особливої актуальності. Проведений аналіз дозволив встановити, що ефективна підготовка майбутніх викладачів закладів вищого освіти до професійної комунікації неможлива без урахування інноваційного характеру освітнього середовища та потреб особистого розвитку кожного здобувача освіти.

У процесі дослідження було визначено педагогічні умови, що забезпечують підвищення ефективності формування комунікативної компетентності. Зокрема:

– проектування персоналізованого інтерактивного освітнього середовища, яке сприяє активній залученості студентів;

– моделювання професійно орієнтованих комунікативних ситуацій, що дозволяють набувати досвіду спілкування в педагогічному контексті;

– забезпечення умов для розвитку рефлексивної діяльності, що формує здатність до самоспостереження, самооцінки та самокорекції у професійному спілкуванні.

Впровадження зазначених умов в освітній процес сприятиме розвитку здатності студентів до ефективної міжособистісної та професійної взаємодії, підвищуватиме рівень їхньої професійної готовності, що відповідає сучасним вимогам до викладача як комунікативно компетентного фахівця.

Перспективами подальших досліджень є розроблення практико-орієнтованих методик та технологій реалізації визначених педагогічних умов у конкретному освітньому середовищі.

Використана література:

1. Галацин К. Педагогічні умови формування комунікативної культури майбутніх фахівців інженерно-технічних спеціальностей. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. № 2 (304). С. 25–31.
2. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук, 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ, 2007. 24 с.
3. Клак І. Моделювання процесу формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх учителів-філологів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 5. С. 58–67.
4. Кліш П. А., Хом'як А. П. Комунікативні вміння й навички як важлива складова професіоналізму педагога. *Педагогічний пошук*. 2017. № 3. С. 15–18.
5. Калініченко Т. В. Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів технічних дисциплін. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. Харків* : УІПА, 2015. № 47. С. 129–137.

6. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.
7. Машкіна Л. Теоретичні засади інноваційно професійної підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічний альманах.* 2018. Вип. 38. С. 114–119.
8. Мусатов С. О. Педагогічна комунікація: психологічні витоки та особливості. *Особисті освітні потреби в системі післядипломної педагогічної освіти* : науково-методичний збірник. Житомир-Київ : ЖОІППО, 2005.196 с.
9. Низовець О. А. Особистісні детермінанти розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – «педагогічна та вікова психологія». Київ, 2011. 23 с.
10. Петренко Л. М. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього викладача закладу вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифровізації суспільства [Електронний ресурс] : монографія /Лариса Петренко, Олександр Кучерявий, Олександр Лавріненко. Київ Вид-во ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 246 с.
11. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / ред. І. А. Зязюн, О. М. Пехота. Київ : А.С.К., 2003. 240 с.
12. Проворова Є. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики. 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук. 2008. 21 с.
13. Семенова А. В. Словник-довідник з професійної педагогіки. Одеса, Україна : Пальміра, 2006, 221 с.
14. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011 № 2. С. 11–15.
15. Христич Н., Скляренко О. Педагогічні умови формування комунікативних компетентностей майбутніх учителів іноземних мов. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 40. Том 3. С. 240–249.
16. Ярошинська О. О. Принципи проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 66. С. 414–420.
17. Chen P. S. D., Gonyea R., Kuh G. Learning ata distance. *Journal of online education*. 2008.Vol. 4. No. 3. P. 109–119.
18. Krause K.-L. Understanding and promoting student engagement in university learning communities. Melbourne : University of Melbourne, 2005. 15 p.

References:

1. Halatsyn K. (2016). Pedahohichni umovy formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv inzhenerno-tekhnichnykh spetsialnostei [Pedagogical conditions for the formation of communicative culture of future specialists in engineering and technical specialties]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriia “Pedahohichni nauky”*. № 2 (304). S. 25–31 [in Ukrainian].
2. Hodlevska D. M. (2007). Formuvannia profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh pedahohichnoho universytetu [Formation of professional communicative competence of future social workers in the conditions of a pedagogical university] : avtoref. dyser. kand. ped. nauk, 13.00.05 – sotsialna pedahohika. Kyiv. 24 s. [in Ukrainian].
3. Klak I. (2013). Modeliuvannia protsesu formuvannia profesiinoi komunikatyvnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv-filolohiv [Modeling the process of forming professional communicative competence in future philology teachers]. Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity.№ 5. S. 58–67 [in Ukrainian].
4. Klish P. A., Khomiak A. P. (2017). Komunikatyvni vminnia y navychky yak vazhlyva skladova profesionalizmu pedahoha [Communicative skills and abilities as an important component of a teacher's professionalism]. *Pedahohichnyi poshuk*. № 3. S. 15–18 [in Ukrainian].
5. Kalinichenko T. V. (2015). Osoblyvosti formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv tekhnichnykh dystsyplin [Features of the formation of communicative competence of future teachers of technical disciplines]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity: zb. nauk. pr. Kharkiv* : UIPA. № 47. S. 129–137 [in Ukrainian].
6. Manko V. M. (2000). Dydaktychni umovy formuvannia u studentiv profesiino piznavalnoho interesu do spetsialnykh dystsyplin [Didactic conditions for the formation of students' professional cognitive interest in special disciplines]. *Sotsializatsiia osobystosti : zb. nauk. pr. Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. Drahomanova*. Kyiv : Lohos. Vyp. 2. S. 153–161 [in Ukrainian].
7. Mashkina L. (2018). Teoretychni zasady innovatsiin oprofesiinoi pidhotovky maibutnikh pedahohiv [Theoretical foundations of innovative professional training of future teachers]. *Pedahohichnyi almanakh*. Vyp. 38. S. 114–119 [in Ukrainian].
8. Musatov S. O. (2005). Pedahohichna komunikatsiia: psykholohichni vytoky ta osoblyvosti [Pedagogical communication: psychological origins and features]. *Osobysti osvitni potreby v systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity : naukovo-metodychnyi zbirnyk.* Zhytomyr-Kyiv : ZhOIPPO. 196 s. [in Ukrainian].
9. Nyzovets O. A. (2011). Osobystisni determinanty rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv [Personal determinants of the development of communicative competence of future psychologists] : avtoref. dys. kand. psykhol. nauk : spets. 19.00.07 – “pedahohichna ta vikova psykholohiia”. Kyiv, 2011. 23 s. [in Ukrainian].
10. Petrenko L. M. (2024). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnoho vykladacha zakladu vyshchoi pedahohichnoi osvity do profesiinoi diialnosti v umovakh tsyfrovizatsii suspilstva [Theoretical and methodological principles of training a future teacher of a higher pedagogical education institution for professional activity in the conditions of digitalization of society]. Kyiv : Vyd-vo TOV “Iurka Liubchenka”. 246 s. [in Ukrainian].
11. Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii [Preparing future teachers for the implementation of pedagogical technologies] : navch. posibnyk / red. I. A. Ziaziun, O. M. Pekhota. Kyiv : A.S.K., 2003. 240 s. [in Ukrainian].
12. Provorova Ye. M. (2008). Metodychni zasady formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky [Methodological principles for the formation of communicative competence of a future music teacher]. 13.00.02 – teoriia ta metodyka muzychnoho navchannia : avtoref. dys. kand. ped. nauk. 21 s. [in Ukrainian].
13. Semenova A. V. (2006). Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy]. Odesa, Ukraina : Palmira. 221 s. [in Ukrainian].
14. Khrykov Ye. M. (2011). Pedahohichni umovy v strukturi naukovoho znannia [Pedagogical conditions in the structure of scientific knowledge]. *Shliakh osvity.* № 2. S. 11–15 [in Ukrainian].

15. Khrystych N., Skliarenko O. (2021). Pedahohichni umovy formuvannia komunikatyvnykh kompetentnostei maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov [Pedagogical conditions for the formation of communicative competences of future foreign language teachers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 40, tom 3. S. 240–249 [in Ukrainian].
16. Iaroshynska O. O. (2014). Pryntsypy proektuvannia osvitnoho seredovyshcha profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly [Principles of designing an educational environment for professional training of future primary school teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. Vyp. 66. S. 414–420 [in Ukrainian].
17. Chen P. S. D., Gonyea R., Kuh G. (2008). Learning ata distance. *Journal of online education*. Vol. 4. No. 3. P. 109–119
18. Krause K.-L. (2005). Understanding and promoting student engagement in university learning communities. Melbourne : University of Melbourne. 15 p.

D. Khorkin. Pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future teachers of higher education institutions using innovative technologies.

The article proves that the modern system of higher education requires a teacher not only deep professional knowledge, but also a high level of communicative competence. In order to determine and theoretically substantiate the pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future teachers of higher education institutions in the context of the use of innovative educational technologies, an analysis of the content and essential characteristics of the concept of "pedagogical conditions» was carried out. The trend towards understanding pedagogical conditions not only as a set of organizational factors, but also as an integrative environment that forms a space for purposeful professional activity has been updated. The study substantiates a number of pedagogical conditions that ensure increased efficiency in the formation of communicative competence of future teachers. Among them: designing a personalized interactive educational environment focused on the individual educational needs of students, which ensures flexibility of the educational process, promotes the active involvement of students in communicative activity, creates conditions for their self-realization and development of initiative in the digital environment; modeling professionally oriented communicative situations, which are as close as possible to the real conditions of pedagogical activity, allow students to gain the necessary experience of interpersonal interaction, develop the ability to correctly formulate pedagogical messages, conduct a reasoned professional dialogue, work in a team, which is an important component of modern educational practice; providing conditions for the development of reflective activity, which forms in students the ability to critically reflect on their own professional behavior, promotes self-observation, self-assessment and self-correction in the process of pedagogical communication, develops skills in analyzing communicative situations and making effective decisions in a professional context.

Key words: *higher education institution, future teacher, communicative competence, pedagogical conditions, innovative technologies*

УДК378.011.3-057.175:[004:37
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2025.105.22

Шапран О. І., Шапран О. Ю.

ОСНОВНІ ТРЕНДИ І ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ У ПРАКТИЦІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема організації самостійної роботи майбутніх викладачів закладів вищої освіти є актуальною у зв'язку з необхідністю модернізації її форм і методів із урахуванням наявних освітніх тенденцій.

У статті розглянуто проблему сучасних трендів цифровізації освіти у процесі організації самостійної роботи майбутніх викладачів ЗВО як тенденцій, напрямів розвитку цифрових технологій із метою успішної реалізації кожною людиною власного особистісного потенціалу в сфері освіти. Визначено й охарактеризовано означені тренди: розширення можливостей віртуальної реальності (VR) й активне використання віртуальних університетів, віртуальних бібліотек, віртуального стажування, віртуальних освітніх хабів, віртуальних екскурсій, виставок, проєктів; застосування наскрізних завдань, що охоплюють низку навчальних дисциплін та продукують інтегроване знання про певні явища та об'єкти; системний аналіз довідково-інформаційних документів, нормативно-правових джерел із основних освітніх компонентів професійної підготовки майбутніх викладачів; удосконалення індивідуальної науково-дослідницької роботи здобувачів вищої освіти, поєднання інтелектуального пошуку існуючої інформації, що відповідає індивідуальним інформаційним потребам і запитам, та вибіркового й обережного застосування можливостей штучного інтелекту (ШІ); зростання популярності мобільного навчання (m-learning), активне використання різних електронних засобів і технологій навчання (хмарних, мультимедійних, дистанційних тощо).

Ефективність системи самостійної роботи у контексті цифровізації освітньої діяльності майбутніх фахівців ЗВО досягається за рахунок активності останніх, а викладачі виконують інформаційну, консультаційну, координаційну й оцінювальну функції. Із цією метою здобувачів вищої освіти забезпечують відповідними цифровими засобами навчання й різними платформами та веб-інструментами тощо.

Ключові слова: *цифровізація освіти, цифрова трансформація, віртуальна реальність, дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, штучний інтелект, мобільне навчання, сучасні освітні тренди.*